

Franšīzes regulējums Latvijā

02.10.2017.

AUTORS

Viktorija Jarkina

ZAB "Sorainen"

zvērināta advokāte, Dr.iur.

<http://www.itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komerctiesibas/fransizes-regulejums-latvija/12369>

01.01.2010. stājas spēkā Komerclikuma (DL) D daļa "Komercdarījumi", kuras ietvaros Latvijā 1.reizi tika noregulēts franšīzes līgums.

Franšīzes līguma regulējums iekļauts KL D daļas XXI sadaļas "Atsevišķu komercdarījumu veidu īpašie noteikumi" [7.nodaļā](#) "Franšīzes līgums". Kopumā franšīzes līguma regulējums [KL](#) iekļauts 7 pantos, kuros aptverti tādi jautājumi kā:

- franšīzes līguma jēdziens;
- franšīzes līguma forma;
- pušu tiesības un pienākumi;
- franšīzes attiecības ar konkurences tiesībām Eiropas Savienības (ES) līmenī.

Jānorāda, ka laika posmā no franšīzes līguma [KL](#) regulējuma spēkā stāšanās līdz 2017. gada septembrim [KL](#) franšīzes līguma nodaļā nav veikts neviens grozījums. Tas skaidrojams ar vairākiem iemesliem, tostarp tādēļ, ka starptautiskie franšīzes devēji franšīzes līgumos piemēro savas valsts tiesību aktus, Latvijā franšīze joprojām nav tik izplatīta kā citās ES valstīs, līdz ar to [likuma](#) regulējums esošajā redakcijā ir pietiekams un atbilstošs.

Interesanti, ka no [KL](#) regulējuma spēkā stāšanās nav bijis neviena Latvijas Republikas Augstākās tiesas nolēmuma, kurā būtu sniegts kādas KL D daļas [7.nodaļas](#) tiesību normas skaidrojums.

Vispārīgi aplūkojot iespējamās no franšīzes līgumiem izrietošās strīdus, jānorāda, ka, līdzīgi kā ar piemērojamo likumu, arī jautājumos par strīda piekritību parasti franšīzes devējs iekļauj savas valsts tiesu vai arī šķīrējtiesas klauzulu. Izskatīt strīdu Latvijas tiesā visvairāk varētu būt ieinteresēti Latvijas franšīzes devēji un ņēmēji, tomēr reālāk to panākt būtu tieši franšīzes devējam.

Būtiski norādīt, ka biznesa attiecībām, kas veidotas uz franšīzes pamata, ir būtiska ietekme ES ekonomikā. Saskaņā ar statistikas datiem 2016. gadā apmēram 9971 franšīzes tīklu, kas darbojas ES, un apmēram 405 000 franšīzes vienību nodrošina būtisku ieguldījumu daudzu dalībvalstu iekšējā kopproduktā ar kopējo apgrozījumu aptuveni 215 mljrd. eiro apmērā (300

mljrd. ASV dolāru). 83,5% no franšizes biznesa apgrozījuma koncentrējas tikai 25% no ES dalībvalstīm. Apvienotā Karaliste ir nodrošinājusi 18,7 mljrd. ASV dolāru no ES kopējā franšizes apgrozījuma 250 mljrd. ASV dolāru apmērā.

Šāda statistika viennozīmīgi parāda, ka ES līmenī franšizes izmantošana un attīstība notiek ļoti atšķirīgi. Nenoliedzami, uz franšizes pamata veidotām biznesa attiecībām joprojām ir liels potenciāls. Latvijas pieredzē iedvesmo tas, ka arī Latvijā ir vietējie franšizes devēji, no kuriem daži ir ļoti atpazīstami un populāri arī starptautiskajā mērogā.

Kas ir franšīze?

Franšīze [KL](#) definēta kā tiesības izmantot preču zīmi, citas intelektuālā īpašuma tiesības, zinātība preču pārdošanā, izplatīšanā vai pakalpojumu sniegšanā atbilstoši franšizes devēja izstrādātajai un pārbaudītajai sistēmai. Šāda franšizes definīcija ļauj attiecināt [KL](#) franšizes regulējumu ne tikai uz biznesa formāta franšīzi (*business format franchising*), bet arī citiem praksē iespējamiem franšizes veidiem. Vienlaikus tieši biznesa formāta franšīzi uzskata par populārāko un praksē visbiežāk piemērojamo franšizes veidu, kad parādās franšizes devēja atbalsts franšizesņēmējam un kontrole franšizes kvalitātes un stabilitātes nodrošināšanai.

Franšīze jātestē praksē

[KL](#) franšizes definīcijā atšķirībā no citu valstu tiesību aktu regulējuma ir prasība, ka franšizes devējam papildus tam, ka ir jābūt savas franšizes "izgudrotājam", ir jāpārbauda franšīze praksē. Protams, šādu prasību iekļaušana saistīta ar franšizesņēmēju interešu aizsardzību. Franšīzei vienmēr jābūt saistītai ar franšizes devēju. Tomēr ne vienmēr franšizes devējs būs franšizes īpašnieks. Piemēram, praksē var būt situācijas, kad franšīzē tiek piedāvāta kāda unikāla franšizes devēja izstrādāta metode, kas aptver kādus objektus, kuri nemaz nepieder franšizes devējam. Savukārt apstākļi, ka franšīzei ir jābūt pārbaudītai, faktiski ir franšizes devēja pieredzes ar franšīzi prasība pirms tās piedāvāšanas. Franšizes devēja pieredzes prasība ir pilnīgi attaisnojama abām pusēm - jo labāka un pārbaudītāka franšīze, jo lielākas pozitīvas izredzes abām franšizes darījuma pusēm.

Papildus jānorāda, ka franšizes līgums Latvijas tiesībās vienmēr ir atlīdzības darījums. Franšizes bezatlīdzības nodošana un izmantošana netiks uzskatīta par franšizes līgumu [KL](#) izpratnē.

Pirmlīgumiskās attiecības

Slēdzot franšizes līgumu, jāatceras, ka [KL](#) ietverta prasība pirms franšizes līguma slēgšanas sniegt noteikta apjoma informāciju potenciālajam franšizesņēmējam. Proti, franšizes devējam pirms franšizes līguma noslēgšanas ir pienākums rakstiski sniegt faktiskiem apstākļiem atbilstošu piedāvātās franšizes vispārīgu raksturojumu, informāciju par franšizes līguma termiņu un tā pagarināšanas iespējām, atlīdzību, tās samaksas kārtību, kā arī citu informāciju, kuru franšizes devējs uzskata par svarīgu. Tāpat franšizes devējam ir jāsniedz ticama informācija par franšīzē ietverto tiesību esamību un vispārīgu zinātības raksturojumu.

Būtiski uzsvērt, ka šādas informācijas sniegšana neuzliek potenciālajam franšizesņēmējam pienākumu noslēgt franšizes līgumu, bet paredzēta, lai persona, kas ir ieinteresēta noslēgt franšizes līgumu, izvērtētu savu interesi konkrētajā franšīzē un spējas pildīt līgumu.

Praksē šīs normas izpilde jāveic ar lielāko rūpību, jo, no vienas puses, ir svarīgi, lai potenciālais franšizesņēmējs pieņemtu "pareizu lēmumu" bez negatīvām sekām sevi un franšīzei kopumā. No otras puses, protams, sniegtajai informācijai ir jābūt aizsargātai ar konfidencialitātes klauzulu, tādējādi mazinot iespēju minētajai informācijai nokļūt franšizes devēju konkurentu

rokās. Tādēļ neatkarīgi no franšīzes līguma noslēgšanas ieteicams, ka pirms [KL](#)paredzētās informācijas par franšīzi sniegšanas vai arī vienlaikus ar šādas informācijas sniegšanu potenciālais franšīzes ņēmējs paraksta vienošanos par saņemtās informācijas neizpaušanas pienākumu, ja nepieciešams, iekļaujot arī civiltiesiskās sankcijas par šāda pienākuma neievērošanu.

Tāpat par pirmslīgumisko regulējumu jānorāda, ka, līdzīgi kā franšīzes devējam, arī franšīzes ņēmējam ir [likumā](#) noteikts pienākums pirms franšīzes līguma noslēgšanas sniegt franšīzes devējam aktuālas un patiesas ziņas par apstākļiem, kuriem, slēdzot līgumu, ir būtiska nozīme. Arī šāda prasība ir attaisnota, jo no tā, kādi ir franšīzes ņēmēji, atkarīga kopējā franšīzes reputācija un visa tīkla stabilitāte.

Raksta turpinājumā 2.daļā aplūkošu, kādas ir līgumiskās attiecības, kas rodas, veidojot franšīzi, kādi ir pušu pienākumi un tiesības, kā arī analizēšu franšīzes līguma izbeigšanas regulējumu.